Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

GÖTEBORGS UNIVERSITET

A Gräberg Utlinna Skolan

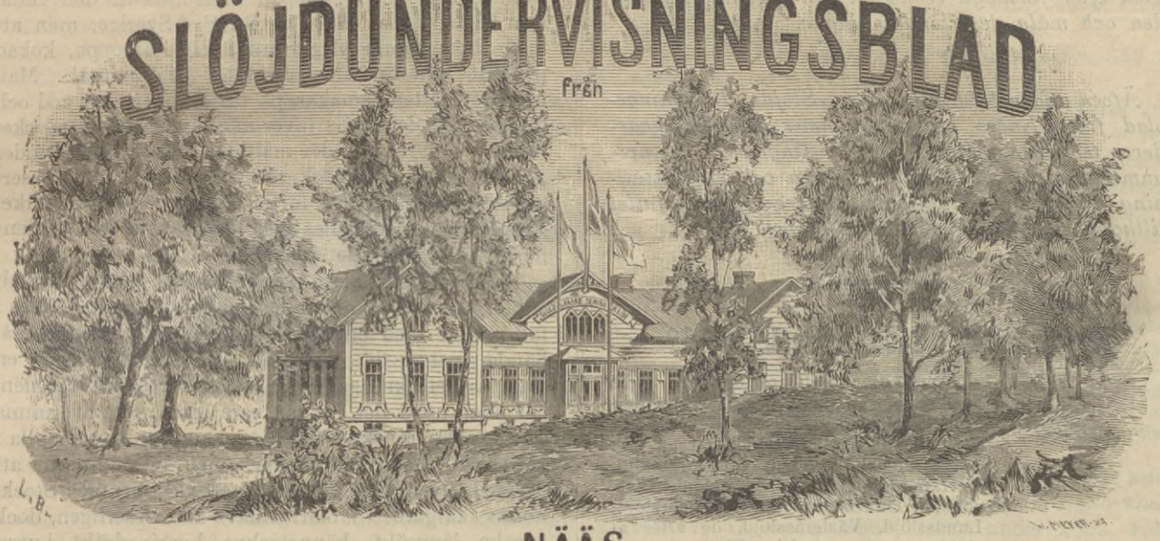

Elfte årgången. N:o 12 (128). Redaktör: Otto Salomon. Nääs, Floda Station. (Tryckt 18/12) 1895.

Anmälan.

Icke allenast på det ekonomiska området kan man tala om goda och dåliga år, ty äfven på idéernas äro sådane att anteckna. Äfven här göra sig konjunkturer gällande, äfven här finnes — för att nu fortsätta med köpmanstermer — konkurrens mellan olika sträfvanden, och idéen själf kan ju vid den ena tidpunkten stå i högre kurs än vid den andra.

Då vi nu anmäla den **tolfte** *årgången af »Slöjdundervisningsblad från Nääs» kan detta emellertid ske med gladt sinne, ty 1895 har varit ett dylikt godt år för den sak, i hvars tjänst denna lilla tidning söker verka. Man bör väl rätteligen icke prisa dagen, förr än aftonen är inne och sålunda icke heller ett år förr än dess tid är all, men lärarevärldens år löper ju gemenligen tidigare ut än almanackans, och därföre kunna vi redan nu, då detta skrifves, våga göra upp bokslutet utan att behöfva frukta någon större missräkning. Ja, vi upprepa det, 1895 har, från vår synpunkt sedt, varit ett lyckosamt år, och detta icke allenast för själfva den sak, utan äfven för den särskilda riktning, som dessa blad söka främja. Det förhåller sig nämligen med slöjdundervisningen på samma sätt som med andra likartade frågor, att man kan på olika vägar söka nå ett gemensamt mål. Många, som äro ense om målet, kunna därföre sins emellan vara oense, då det gäller bestämma de medel, hvarigenom detta mål skall kunna nås, och de hvilka under sakens tidigare utvecklingsskede måhända kämpade sida vid sida, se sig därföre ofta såsom motståndare, då verkliggörandets dag är inne. Villigt måste erkännas, att det ingalunda är utan skäl man påbördar oss »slöjdmänniskor» en viss benägenhet att, åtminstone bildlikt taladt, ligga i lufven på hvarandra, men det torde väl äfven böra medgifvas, att vi icke äro värre än andra utan att på alla områden, vare sig det gäller vetenskap, konst, politik eller annat, skarpa meningsskiljaktigheter råda, hvilka ofta taga uttryck, som ingalunda bära fridsamhetens och saktmodets prägel. Måhända den gamle skolfuxens klassiska åsikt, som han samvetsgrannt sökte inplugga i sina lärjungar, nämligen, att de inbördes krigen äro fördelaktigast, emedan pänningarne då stanna inom landet, borde kunna tillämpas på dylika strider. Just därigenom, att dessa meningsskiljaktigheter rörande medlen komma att bryta sig emot hvarandra, vinner själfva saken i klarhet och lifskraft. Ofta har det, som får gå under de mindre tilltalande benämningarne kif och bråk, äfven sin uppgift i utvecklingsarbetet, en uppgift, som först senare framstår med tillbörlig tydlighet.*

Den, som ställt sig i tjänst hos någon viss idé, måste naturligtvis känna glädje, då denna idé vinner tillslutning, men han vore icke människa, om icke glädjen fördubblades, då idén skrider fram på de spår, man själf varit i någon mån behjälplig att utlägga. Det ligger ju uppenbart i sakens natur, att enhvar, som menar allvar med sitt arbete, måste anse **sin** *väg vara den bästa. Trodde man nämligen, att någon annan väg vore bättre, så gjorde man ju den sak, för hvilken man arbetar, en dålig tjänst genom att af själfkärlek eller bekvämlighet hålla fast vid den sämre. Det är därföre fullkomligt i sin ordning, att vi nu vid årets slut med tacksamhet erkänna, att vår sak gått framåt och gått framåt just på det sätt, som vi tro vara det mest ändamålsenliga. Vi tänka härvid icke endast på slöjdfrågans behandling vid årets stora nordiska skolmöte, då de åsikter, för hvilka denna tidning ställt sig i ledet, visade sig hafva stor tillslutning, utan äfven på många andra tilldragelser under året, hvilka tyda på, att hvad som inom den pedagogiska världen gemenligen kallas slöjd eller svensk slöjd, haft ett godt, ett framgångsrikt år. Uppfostringsfrågor äro mänsklighetens, icke de enskilda nationernas tillhörigheter. Att de grundsatser, till hvilka vi slutit oss, vinna spridning äfven utanför fosterlandets gränser, måste därföre vara kärt, och detta i dubbel måtto, om de kunna i någon mån bidraga till att låta gamla Sverige framstå såsom vägvisare, då det gäller det största och viktigaste af allt: människans uppfostran. Framgent som hittills skola dessa anspråkslösa blad*

söka efter förmåga verka för den pedagoigska slöjden och mäla dess landvinningar.

* * *

Äfven under 1896 utkommer »Slöjdundervisningsblad från Nääs» med 12 nummer, 6 under hvardera terminen. Priset för årgången är vid prenumeration å postanstalt 1 krona och vid beställning direkt hos redaktionen 80 öre; i senare fallet tillkommer afgift för utsändning och porto.

Hvad menas med svensk slöjd?

»Ännu egendomligare förefaller Red:s påstående, om man besinnar, att den svenska slöjden, äfven om vi blott hålla oss till snickerislöjden, icke är en. Vi hafva Stockholmsslöjd, Göteborgsslöjd, Norrköpingsslöjd, Hedemoraslöjd, Näässlöjd, Önnestadsslöjd, Kalmarslöjd, Lundsslöjd, Västerås slöjd, de arter af slöjd, som läras utaf hrr Wallander och Nordin, och måhända ännu flera, alla ganska *olika*.»

Strax vi läste här ofvan ånyo citerade rader föll det oss in, att en utredning af begreppet »svensk slöjd», ett numera i såväl tal som skrift ofta förekommande uttryck, kunde vara af behofvet påkallad. En hopblandning af två olika betydelser synes nämligen lätt nog uppstå, och vi erkänna villigt, att innan vi erhöllo närmare förklaring på den betydelse orden »Stockholmslöjd», »Göteborgsslöjd» o. s. v. hade i här anförda mening, desamma blefvo af oss fullkomligt missuppfattade. Därigenom att de funnos sammanställda med »de arter af slöjd, som läras ut af hrr Wallander och Nordin», trodde vi verkligen, att dessa uttryck afsågo beteckna slöjd af någon viss art och icke slöjd på någon viss ort, hvilket vi ju sedermera hört vara meningen. Det är naturligtvis intet, som hindrar att taga orden i sistnämnda betydelse, d. v. s. låta »Göteborgsslöjd» beteckna den slöjd, som bedrifves i Göteborg och »Lundsslöjd», den slöjd, som bedrifves i Lund; svårigheten är ju nämligen blott, att de slöjder, man sålunda måste hålla reda på, blifva synnerligen många. Ensamt i Elfsborgs län, hvarest slöjdundervisning bedrifves i skolor inom icke mindre än 118 kommuner, blir det kinkigt nog att vara på det klara med dem alla: Skallsjöslöjd, Kinnarummaslöjd, Örslöjd eller hvad de nu månde heta. Att i konsekvens härmed all i Sverige bedrifven slöjd blir svensk slöjd är ju då lika självklart, som att i denna mening alla rör i Spanien äro spanska rör, alla kor i Holland äro holländska kor, allt salt i England engelskt salt, alla skallar i Danmark danska skallar och all soppa i Skåne skånsk soppa.

Men här anförda och med dem likartade uttryck kunna ju äfven förekomma i en annan betydelse. Låtom oss framdraga ett exempel, måhända lika godt som något annat. Man spisar middag på en restauration, låt vara i Malmö, Helsingborg eller Lund, och finner på matsedeln bland annat uttrycket »skånsk soppa». »Hvad kan detta betyda» — tänker man törhända för sig själf — »är då icke all soppa i Skåne skånsk soppa och kan väl med rätta någon slags soppa göra anspråk på att kallas mera skånsk än alla de andra?» Nå ja, orden stå där nu en gång, och vederbörande kypare lämnar på förfrågan välvilligt upplysningen, att den såsom särskildt skånsk betecknade soppan ingalunda är den enda, som tillagas och ätes nere i Syd-Sverige, men att med detta namn plägar utmärkas en soppa, kokad på salt kött, potatis, morötter och hvitkål. Man beställer rätten, smakar på den, finner den god och förargar sig icke alls öfver namnet. Detta så mycket mindre, som man under måltidens fortsättning bjudes på fisk med holländsk sås och slutligen till desert en i Sverige tillverkad förträfflig schweizerost, hvilket alltsammans nedsköljes med vichyvatten från stadens fabrik för kolsyrade drycker.

Hvad vi med detta exempel velat påvisa är helt enkelt, att då en orts eller ett lands namn ställes i förbindelse med ett annat ord detta äfven och måhända just i de flesta fall, kan stå där såsom en slags artbeteckning för att skilja saken, tillvägagåendet eller hvad det nu må vara från andra af samma slag. »De franska stenarne» kan nog betyda alla i Frankrike befintliga stenar, men intet hindrar att därmed äfven kan betecknas ett visst grund i Stockholms skärgård, »dalkarlsdräkt» kan visserligen, dock ganska långsökt, kännetecknа hvarje dräkt, buren af en manlig innevånare i Dalom, men tillämpas väl i allmänhet blott på dräkter af särskildt snitt och i vissa färger. Och på samma sätt är det äfven med ett sådant uttryck som *svensk slöjd*. Sammanställningen, som väl för öfrigt med all sannolikhet är af främmande icke af svenskt ursprung, förekommer i den pedagogiska litteraturen, såvidt oss är bekant, endast i högst sällsynta fall i betydelse af i Sverige bedrifven slöjd, men däremot nära nog alltid för att kännetecknа en slöjdundervisning, som ledes i enlighet med vissa bestämda och närmare angifna grundsatser. Det är i denna mening man kan tala om, att svensk slöjd liksom svensk gymnastik finnes äfven utanför Sveriges landamären, såsom i Danmark, i Ryssland, i England, i Amerika med flera länder. Om svensk slöjd i betydelse af Sveriges slöjd kan man naturligtvis lika litet säga, att den finnes i England, som man kan säga, att det i Östersjön befintliga vattnet samtidigt är i Nordsjön. En amerikanare, ungrare eller engelsman, skulle med all säkerhet icke vilja beteckna den slöjdundervisning såsom svensk, vid hvilken såg, hyfvel eller fogsvans och icke knif blir det viktigaste verktyg, som sättes i barnets hand, ej heller skulle han gifva detta namn åt en undervisning, som meddelas af yrkesmän och icke af lärare eller åt en modellserie med få eller inga formarbeten. Finge han än så klart för sig, att sådan slöjd äfven förekommer i svenska skolor, skulle han ändock icke vilja kalla det för svensk slöjd, och detta helt enkelt därföre, att han med detta uttryck plägar förknippa vissa bestämda kännetecken. Genom att framhålla detta faktum hafva vi naturligtvis icke alls gjort något påstående, att hvad som i utlandet kallas för svensk slöjd nödvändigt behöfver vara något bättre än annan slöjd i Sverige — det finnes måhända i Holland mera välsmakande sås än den s. k. holländska — vi hafva helt enkelt sagt, att om en slöjd skall åtminstone i utlandet gå under namnet svensk, så måste den vara anordnad i hufvudsaklig öfverensstämmelse med vissa numera tämligen allmänt kända grundsatser. De viktigaste af dem äro följande:

1. Undervisningen skall ledas af pedagogisk bildad lärare med tillbörliga förutsättningar att göra den i möjligaste mån uppfostrande — sålunda icke af en enbart handtverkare, för hvilken tillverkandet af

säljbara arbeten eller bibringandet af en viss teknisk färdighet är hufvudsak.

2. Arbetsarten skall hafva *slöjdens* kännetecken — icke vara något handtverksyrke i vanlig mening.

3. De förfärdigade arbetena skola bestå af verkliga, användbara föremål — alltså icke inrymma abstrakta föröfningar.

4. Bland dessa arbeten skola finnas tillräckligt många s. k. formarbeten, hvilka äro af stort värde för ögats utveckling — arbetandet i trä skall sålunda icke vara blott vanligt snickeri.

5. Det metodiska fortskridandet skall vara bygdt på en serie af öfningar — detta i motsats till de flesta andra metoder, hvilka utgå från verktygen.

6. På användandet af knifven, slöjdarens verktyg, lägges stor vikt — såsom bekant förekommer knifven icke inom snickeriyrket.

7. Undervisningen skall bedrifvas individuellt, d. v. s. hvarje lärjunge tillåtes gå fram i enlighet med sin egen förmåga — detta i motsats till klassundervisning, vid hvilken de undervisade samtidigt skola utföra ett och samma arbete.

8. Undervisningen skall vara mera ledande än meddelande och sålunda bygga på lärjungarnes egna iakttagelser och erfarenheter, hvarigenom deras självverksamhet tages i anspråk — i motsats till den vid klassundervisningen öfvervägande muntliga undervisningen.

Hvar och en, som känner till arbetsundervisningens utveckling och nuvarande ställning i olika länder, vet, att genom dessa grundsatser det man kallat svensk slöjd framträdt såsom något fullt afrundadt och säreget. Namnet är för öfrigt äfven därigenom berättigadt, emedan vid det stora flertalet skolor i vårt land, där slöjdundervisning för gossar bedrifves, detta sker i hufvudsaklig öfverensstämmelse med här anförda grundsatser, och emedan denna slöjd är svenska lärares gåfva till i första hand Sveriges barn.

Vid Nääs Slöjdlärareseminarium hafva under 1895 afhållits 4 kurser, räknande sammanlagdt 290 (180 manliga och 110 kvinliga) deltagare, af hvilka 62 förut genomgått kurs vid läroanstalten och 10 ej deltagit i full kurs. Af deltagarne voro 208 fr. *Sverige*, 29 fr. *England*, 12 fr. *Skottland*, 8 fr. hvardera af *Ungern* och *Amerikas förenta stater*, 6 fr. *Finland*, 5 fr. *Bulgarien*, 4 fr. *Danmark*, 3 fr. hvardera af *Norge* och *Holland*, 2 fr. *Tyskland* samt 1 fr. hvardera af *Ryssland* och *Ostindien*.

Sveriges olika landsdelar hafva representerats på följande sätt: Göteborgs och Bohus län 30, Stockholms stad 23, Elfsborgs län 22, Vermlands län 19, Östergötlands och Örebro län hvardera 16, Jönköpings län 14, Södermanlands län 12, Skaraborgs län 8, Malmöhus och Gefleborgs län hvardera 7, Upsala och Hallands län hvardera 6, Kalmar län 5, Kronobergs och Kristianstads län hvardera 4, Vesternorrlands län 3, Stockholms, Blekinge och Vestmanlands län hvardera 2.

Af de *manliga* deltagarne hafva 146 varit folkskollärare, 18 slöjdlärare, 3 lärare i abnormskolor, 2 slöjdinspektörer, 1 folkskoleinspektör och 1 gymnastiklärare samt 9 af diverse lefnadsställning. Af de *kvinnliga* kursdeltagarna hafva 27 varit folkskollärarinnor, 14 privatlärarinnor, 11 slöjdlärarinnor, 5 lärarinnor i högre skolor, 3 skolföreståndarinnor, 2 handarbetslärarinnor, 2 sjukgymnaster, 1 teckningslärarinna och 1 Kindergärtnerin samt 44 af diverse lefnadsställning.*)

Till samtliga kurserna under året hafva 389 ansökningar varit inlämnade.

Under 1894 utgjorde kursdeltagarnes antal 268; sedan seminariets grundande 1875 hafva — repetitörer oräknade — sammanlagdt 2427 personer genomgått de vid läroanstalten anordnade kurserna.

Antecknade kursdeltagare. Uti kurs N:o 73, 8 Januari—18 Februari 1896 vid Nääs Slöjdlärareseminarium äro antecknade följande damer:

Fröknarna: Karin Almquist, Maria Andersson, Alma Andersson, Sigrid Berg, Maria Bergström, Hildegard Björkegren, Blenda Broström, Else Crisolli, Signe d'Aubigné, Hilda Denninghoff, Stina Fast, Ingeborg Flyborg, Signe Fritzberg, Aagot Hielm, Wilhelmina Karlsson, Ingeborg Ljunggren, Alice M. Löf, Kerstin Marcus, Vivi Muhr, Esther Nicodemi, Anna Olsson, Anna Pettersson, Emma Pettersson, Anna Pehrson, Ruth Röhl, Helfrid Skarstedt, Astrid Stjernspetz, Maria Wersén och Elsa Willers.

Statsanslag för undervisning i slöjd har under år 1894 utbetalats till sammanlagdt 1,895 skolor mot 1,787 under 1893, 1,624 under 1892, 1,492 under 1891, 1,392 under 1890, 1,278 under 1889, 1,167 under 1888, 991 under 1887, 872 under 1886, 727 under 1885 och 584 under 1884.

De skolor, hvilka 1893 och 1894 uppburit statsanslag, fördela sig på följande sätt, hvarvid siffrorna inom parentes afse 1893, Vermlands län 211 (211), Elfsborgs län 160 (158) Göteborgs- och Bohuslän 156 (149) Kopparbergs län 117 (112), Södermanlands län 107 (98), Östergötlands län 103 (93), Örebro län 85 (80), Kalmar län 83 (76), Jönköpings län 82 (81), Gefleborgs län 78 (69), Malmöhus län 77 (68), Vesternorrlands län 69 (66), Kristianstads län 61 (60), Upsala län 59 (58), Skaraborgs län 59 (59), Stockholms stad 55 (52), Blekinge län 53 (52), Stockholms län 51 (49) Vestmanlands län 50 (41), Gotlands län 47 (43), Norrbottens län 36 (31), Hallands län 34 (29) Kronobergs län 29 (27), Jemtlands län 20 (17) och Vesterbottens län 13 (8). Hela anslaget belöper sig till kr. 141,656 mot kr. 133,545: 17 år 1893.

Elfsborgs läns slöjdförening. Vid sitt sammanträde den 6:te December beslöt styrelsen för Elfsborgs läns norra slöjdförening att till hushållningssällskapet ingå med begäran om samma anslag som under näst föregående år, en begäran, som sedermera tillstyrkts af hushållningssällskapets förvaltningsutskott. Ehuru enligt ett föregående beslut anslag från föreningen rätteligen icke borde utanordnas till de skolor, för hvilka uppgifter ej ingått före den 1:ste December, medgaf styrelsen, att, då åtskilliga lärare härigenom skulle blifva lidande, icke tillämpa denna bestämmelse förr än nästa år. Med omnämnande häraf fästa vi nu vederbörande lärares uppmärksamhet på, att bidraget från slöjdföreningen icke utbetales för 1896, såvida ansökan därom ej ingått till sekreteraren före utgången af November månad nämnda år. Det bör alltså vara angeläget för läraren att i synnerlig god tid hos skolrådets ordförande påminna om detta styrelsens beslut, hvilket med all sannolikhet framgent kommer att strängt vidhållas.

Utställning. En mellanfolklig utställning för *Fysisk uppfostran*, *Hälsovård* och *Sport* skall under tiden Maj—Oktober 1896 afhållas i staden *Innsbruck* (Tyrolen). Bland dem, som blifvit anmodade ingå i centralkommittén för utställningen,

*) I »lekkursen» 6 Juni—3 Juli deltogo dessutom 11 lärare och lärarinnor.

hvilken står under protektion af Ärkehertig Ferdinand Karl, äro äfven tvänne svenskar, nämligen Professor *Axel Key* och Föreståndaren för Nääs Slöjdläraseminarium *Otto Salomon*.

Folkskolans Barntidning innehåller i sitt nummer för den 11 December en för den välredigerade tidningens läsekrets affattad och rikt illustrerad uppsats med öfverskrift: *En tripp till Nääs*.

Ny modell.

N:o 44. **Ram** af björk.
Längd 31 cm. Bredd 27 cm.
(Konstruerad och utförd som själfvald modell under kurs N:o 71 vid Nääs Slöjdläraseminarium af Mr. *H. Booh*, London).

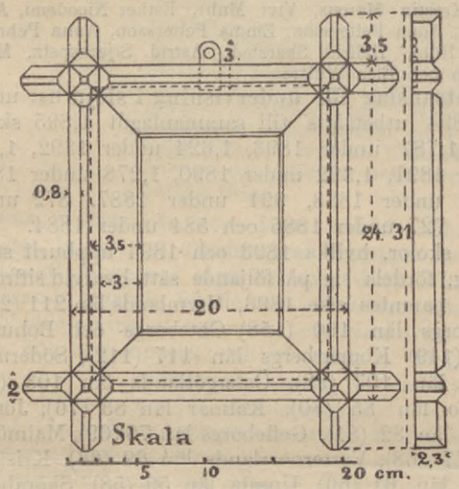

1. Delarne utsågas ur virket med bredsåg och upphyflas vinkelräta med rubank; längd och tjocklek bestämmas med strykmått.
2. Listernas längd utsättes och afskäres vinkelrätt med fogsvans (sinksåg); ändarne jämnas i stötlåda med rubank.
3. Spåren för sammansättningen (bladningen) uppritas med tillhjälp af vinkel, ritsspets och strykmått samt utskäras med fogsvans (sinksåg) och stämjärn.
4. Delarne sammanpassas med användande af stämjärn.
5. Föremålet jämnhyflas på båda sidor med putshyfvel.
6. Fasningen angifves med strykmått och utföres med rubank.
7. Delarne hoplimmas.
8. Falsen uppdrages med sinkstrykmått samt utskäres med knif och stämjärn.
9. Ramens öfriga form göres med stämjärn.
10. Den inre ramens sammansättning (gering) uppritas med smyg och ritsspets samt utföres med fogsvans och putshyfvel.
11. Delarne hoplimmas.
12. Ramen och bakstycket inpassas uti falsen med putshyfvel.
13. Hängaren inpassas med stämjärn.
14. Föremålet putsas med sandpapper, där så behöfves.

Svensk slöjd i Amerika.

Vid Rhode Islands läraremöte i Providence den 31 Oktober samt 1 och 2 November fick man, bland mycket annat, äfven nöjet höra vår i ordets fullaste bemärkelse populäre landsman hr Gustaf Larson, som i ett sakrikt och som vanligt, intressant föredrag talade om slöjden. Den korta tid, endast 30 minuter, som var anslagen till hvarje ämne, medgaf naturligtvis ej att genomgå ämnet i sin helhet, men dess sanna och verkligt uppfostrande grundprinciper framhöllos på ett sannerligen mästerligt sätt och följdes af den till ett 250-tal församlade lärarekåren med stort intresse. »På de sista 10 åren», yttrade hr Larson, »har ett stort antal Manual Training skolor inrättats, af hvilka dock inga tillgodose barnets verkliga behof. Barnet måste nämligen onaturligt nog afpassa sig efter skolans kraf, då förhållandet bör vara det motsatta. De i öfriga system vanligen förekommande föröfningarne kritiserades på det skarpaste, och framhöll hr L. särskildt det skadliga och onyttiga i att beröfva barnet en kraft, som bättre kan användas. Till sist påpekades äfven fördelen af att låta eleverna förfärdiga användbara och nyttiga modeller, hvilket helt naturligt i ännu högre grad uppeggar dess lust till arbetet. Efter föredragets slut upptogs diskussion, hvarvid åtskilliga frågor ventilerades. Härefter uppträdde Mr Weston, Superintendent vid härvarande Manual Training högskola. Som bekant bedrifves vid denna inrättning manual training arbetet i trä i en helt annan riktning än den slöjden arbetar, och desto mera glädjande var det att höra, det Mr. W., som förr varit en ifrig förkämpe för det s. k. »ryska systemet», nu förklarade sig omvänd och ansåg slöjden vara »just the thing we want». Genom att införa detta ämne vid public schools skulle någon tid ingalunda förloras, utan barnet tvärtom förkofra sig i andra vid skolan förekommande ämnen. Efter Mr Westons uppträdande framhöllo ytterligare några lärare sina rön angående slöjdens goda verkningar. Det hela var en success för svenska slöjden och dess nitiske, outtröttlige förkämpe i Amerika, hr Gustaf Larson.

R. A.
(Nordstjärnan.)

Litteratur

(rörande pedagogisk slöjdundervisning).

Normal Exponent. Los Angelos. Cal. N:o 4. Juni 1895 inneh. en artikel: »Sloyd» af Chas. A. Kunou.
The Bay View Magazine. Juni 1895. Publ. Office. Flint. Mich.
Troop Polyt. Institute and Manual Training School. Pasadena. Cal. 1894.
Report of the Illinois School of Agricult. and Manual Training for Boys. Chicago 1895. Hazlitt & Co.

För Slöjdskolor.

Nya **konstruktioner** till modellerna i Nääs modellserier äro utkomna. Pris pr sats **Kr: 1,25.** Porto 16 öre. Kunna rekvireras genom slöjdlärare **A. Johansson, Nääs, Floda.** Likvid torde sändas i frimärken eller postanvisning.

1746 12/1 1896
Huru Gertrud undervisar sina barn
af Henrik Pestalozzi.
Öfversättning från tyskan och med förord
af *Otto Salomon.*
Pris 2 kr. 75 öre.

Just utkommen. Kan erhållas genom hvarje bokhandel samt äfven direkt rekvireras antingen hos Wettergren & Kerber, Göteborg eller J. Hyberg, Nääs, Floda. I båda senare fallen sändes boken portofritt, om adress uppgifves.

GÖTEBORG. Göteborgs Handelstidnings Aktiebolags tryckeri. 1895.

GÖTEBORGS STADSBIBLIOTEK